

Alicja Bobek*

POLSCY MIGRANCI W IRLANDII. ROLA SIECI SPOŁECZNYCH W PROCESIE MIGRACYJNYM ORAZ W KSZTAŁTOWANIU SIĘ SPOŁECZNOŚCI ETNICZNEJ¹

Polska od dawna postrzegana jest jako kraj emigracji. Ostatnio krajem docelowym polskich migrantów stała się Irlandia. Większość polskich migrantów dotarła do Irlandii zaraz po przyłączeniu Polski do Unii Europejskiej w maju 2004. Społeczność ta jeszcze się formuje i widać zachodzące w niej przekształcenia. Mimo że jest to nowa grupa, stanowi jedną z najliczniejszych grup migranckich w Irlandii. W związku z możliwością swobodnego przekraczania granic w ramach Unii Europejskiej, zmieniło się znaczenie pojęć „swojskości” i „przynależności do grupy”. W tekście chcę pokazać proces formowania się polskich społeczności w Irlandii i porównać je z okrzepłymi społecznościami polskimi w innych krajach. Pewne wzorce są stałe i powtarzają się. Tym, co chcę poddać analizie jest wpływ technologii informacyjnych i komunikacyjnych na budowę więzi w ramach wspólnoty migranckiej w Irlandii i z Polakami pozostałymi w kraju. Wydaje mi się, że tradycyjne rozumienie „etnicznej dzielnicy” przestaje tłumaczyć relacje społeczne, raczej zastępuje je „wirtualna społeczność”. Pokażę również podziały wewnątrz grupy migrantów, które w dużym stopniu opierają się na kapitale kulturowym.

Słowa kluczowe: migracje, polscy migranci, społeczność etniczna

W przeciwieństwie do wielu innych krajów Irlandia stała się krajem docelowym dla polskich migrantów stosunkowo niedawno. Kraj ten, ze względu na złą sytuację ekonomiczną oraz wysoki poziom bezrobocia, aż do połowy lat 90. ubiegłego wieku charakteryzował się nasiloną emigracją, głównie do Stanów Zjednoczonych oraz Wielkiej Brytanii. Sytuacja ta jednak zaczęła zmieniać się w latach 90., kiedy to Irlandia weszła w okres intensywnego rozwoju gospodarczego, trwającego aż do roku 2008². Druga połowa lat 90. ubiegłego wieku oraz początek XXI wieku to czas, kiedy Irlandia często nazywana była „Celtyckim Tygrysem”. Gwałtowny rozwój ekonomiczny sprawił, że w Irlandii wystąpiło duże zapotrzebowanie na siłę roboczą zarówno niewykwalifikowaną, jak i wykwalifikowaną. Zarówno zapotrzebowanie to, jak i fakt, iż kraj ten oferował możliwość relatywnie wysokich zarobków, spowodowały sytuację, w której Irlandia stała się atrakcyjna dla migrantów z całego świata, także z Polski. Jak wynika z dostępnych danych statystycznych, w 2006 roku co dziesiąta osoba zamieszkująca Zieloną Wyspę urodziła się poza jej granicami (CSO 2007).

* University of Dublin, Trinity College; bobeka@tcd.ie

¹ Tekst pierwotnie wygłoszony został na 9. Kongresie ESA w Lizbonie 2–5 września 2009.

² W roku 2008 rozpoczął się w Irlandii okres recesji, spowodowany globalnym kryzysem finansowym oraz załamaniem się irlandzkiego rynku budowlanego.

Polacy stanowią obecnie jedną z najliczniejszych społeczności etnicznych w Irlandii. Z analizy wydawanych przez irlandzką administrację rządową numerów PPS wynika, iż większość z nich przyjechała do tego kraju po wstąpieniu Polski do Unii Europejskiej. Oczywiście nie oznacza to, że Polacy nie przebywali na terenie Irlandii przed tą datą. Grabowska (2003: 34) wyróżnia cztery fale napływu polskich migrantów do tego kraju. Pierwsza miała miejsce bezpośrednio po zakończeniu II wojny światowej i związana była z ufundowaniem przez rząd irlandzki 1000 stypendiów naukowych dla obywateli polskich. Fala druga miała miejsce na początku lat 80. i była częścią ówczesnej emigracji solidarnościowej. Kolejna fala, nazywana „migracją serc”, nastąpiła w drugiej połowie lat 80. i związana była z migracją Polek poślubiających obywateli irlandzkich. Ostatnią przedakcesyjną falą migracyjną była migracja związana z wcześniej wspomnianym irlandzkim rozwojem gospodarczym. Rozpoczęła się ona około roku 1997 i miała charakter zarobkowy.

Istotnym dla współczesnych polskich migracji zarobkowych momentem było wstąpienie Polski do Unii Europejskiej w maju 2004 roku. Chociaż nie wszystkie kraje starej Unii otworzyły swoje rynki pracy dla obywateli polskich, trzy kraje zdecydowały się na zniesienie obowiązku uzyskania pozwolenia na pracę w przypadku legalnego zatrudnienia. Były to Irlandia, Wielka Brytania oraz Szwecja. Nie jest co prawda możliwe oszacowanie dokładnej liczby osób, które wyjechały z Polski w przeciągu ostatnich trzech lat, wiadomo jednak, iż ta fala emigracyjna ma znaczące rozmiary. Istotne znaczenie ma także fakt, że z Polski wyjeżdżała duża liczba osób młodych, dobrze wykształconych i znających języki obce. W polskich mediach trwa debata, mająca na celu ustalenie, czy mamy do czynienia z tzw. drenażem mózgow i jakie jest prawdopodobieństwo, że obecna sytuacja jest jedynie przejściowa, a migracje te mają tylko charakter czasowy.

Oszacowanie rzeczywistego rozmiaru fal migracyjnych między Polską a Irlandią, mających miejsce przed wstąpieniem Polski do Unii Europejskiej, jest niezwykle trudne. Zakłada się jednak, iż były one relatywnie małe liczebnie, zwłaszcza w porównaniu z innymi krajami docelowymi Polaków. Irlandzki Central Statistic Office podaje, że prawie 90% Polaków przebywających w Irlandii w pierwszej połowie 2006 roku przyjechało do tego kraju po roku 2004. Nie jest również do końca wiadome, ilu Polaków mieszka obecnie na terenie Irlandii. Według spisu powszechnego z 2006 roku liczba ta wynosiła 63 276 osób, aczkolwiek dane te powszechnie uważane są za zaniżone. W celu analizy dynamiki migracji Polaków do Irlandii często używane są dane dotyczące liczby numerów Personal Public Service (PPS) wydanych obywatelom Polski. Jak wynika z danych irlandzkiego Department of Social Welfare and Family Affairs, organu zajmującego się wydawaniem takich numerów, w latach 2004–2008 liczba ta wyniosła 308 182. Nie oznacza to jednak, iż wszystkie osoby posiadające numer PPS wciąż przebywają na terenie Irlandii, ponieważ część z nich mogła przebywać w tym kraju jedynie czasowo.

Pomimo trudności w oszacowaniu faktycznego rozmiaru polskiej społeczności w Irlandii nie ulega wątpliwości, iż ta społeczność jest relatywnie liczna oraz widoczna w nowym wielokulturowym społeczeństwie irlandzkim. Stosunkowo nowy charakter tego strumienia migracyjnego, jego struktura (większość polskich migrantów w Irlandii to osoby młode i relatywnie dobrze wykształcone) oraz fakt, iż jest to migracja w pełni legalna, sprawiają że zjawisko migracji Polaków do Irlandii jest na swój sposób specyficzne. Na szczegól-

ną uwagę zasługuje również to, że możliwa była obserwacja dynamiki kształtowania się polskiej zbiorowości w Irlandii niemalże od samego początku. Jest to sytuacja na swój sposób unikalna, gdyż w przypadku innych krajów docelowych, do których kierują się współcześni polscy migranci, diaspora polska ma znacznie dłuższą tradycję. Mimo to na przestrzeni ostatnich kilku lat zaobserwować można było dynamiczny rozwój sieci migracyjnych między Polską a Irlandią oraz równie dynamiczny rozwój infrastruktury polonijnej w tym, nowym z punktu widzenia historycznego, docelowym kraju polskich migrantów zarobkowych. Celem artykułu jest analiza tych aspektów zjawiska współczesnych migracji Polaków do Irlandii w szerszym kontekście historycznym oraz teoretycznym.

Materiały będące podstawą do niniejszego artykułu zebrane zostały przy użyciu metod jakościowych. W celu dogłębnego zbadania opisywanych zjawisk użyto kombinacji trzech technik badawczych: półstrukturyzowanych wywiadów pogłębionych, obserwacji uczestniczącej oraz analizy jednego z najbardziej wpływowych polskich forów internetowych w Irlandii³. Analiza danych miała charakter indukcyjny i zawierała elementy teorii ugruntowanej (*Grounded Theory Approach*), której głównym założeniem jest symultaniczność analizy, tworzenia hipotez i jednoczesnego ciągłego zbierania danych. Dobór próby miał charakter celowy: większość respondentów to osoby młode, posiadające co najmniej średnie wykształcenie oraz pracujące w kapitałochłonnym sektorze irlandzkiego rynku pracy. Argumentem przemawiającym za takim doбором próby jest to, że do tej pory stosunkowo niewiele badań skupiało się na tej właśnie grupie polskich migrantów poakcesyjnych. Należy podkreślić, iż specyfiką tego strumienia migracyjnego jest fakt, iż począwszy od maja 2004 roku Polacy mogą legalnie podejmować zatrudnienie w Irlandii, bez konieczności uzyskania pozwolenia na pracę. Dodatkowo gwałtowny rozwój irlandzkiej gospodarki sprawił, iż tamtejszy rynek pracy charakteryzował się znaczącymi niedoborami siły roboczej nie tylko w sektorze pracochłonnym, ale również sektorze kapitałochłonnym. Nie ulega wątpliwości, że w wielu przypadkach Polacy pracują w Irlandii znacznie poniżej swoich kwalifikacji. Mimo to, jak wskazują dane z 2006, blisko jedna trzecia (32%) Polaków zatrudniona była na stanowiskach umysłowych (CSO, 2008). Ze względu na charakter zatrudnienia oraz na dobrą znajomość języka angielskiego migranci ci mają potencjalnie duże szanse na relatywnie szybką integrację ze społeczeństwem przyjmującym, stając się „niewidzialnymi migrantami” (Salt, 1992). Jak jednak wynika z materiałów zebranych do celów poniższej analizy, taka sytuacja nie zawsze musi mieć miejsce. Pomimo relatywnie dobrej pozycji na irlandzkim rynku pracy oraz dobrych relacji z przedstawicielami grupy irlandzkiej i innych grup etnicznych, wielu Polaków pracujących w Irlandii na stanowiskach wyższego i średniego szczebla wciąż korzysta z dostępu do swoich sieci migracyjnych oraz bierze aktywny udział w życiu polskiej społeczności w tym kraju.

Sieci migracyjne stanowią jeden z bardzo istotnych aspektów międzynarodowej mobilności zarobkowej. Mogą być one zdefiniowane jako: „Zestaw interpersonalnych powiązań

³ Część wywiadów została przeprowadzona w ramach panelowego badania jakościowego prowadzonego przez projekt „Migrants Careers and Aspirations”, będący jednym z sześciu projektów Trinity Immigration Initiative, Trinity College Dublin. Grupa badaczy pracujących przy projekcie obejmuje Jamesa Wickhama (*Principal Investigator*), Elaine Moriarty, Torbena Kringsa, Alicję Bobek i Justynę Salamońską.

łączących migrantów, byłych migrantów i niemigrantów, które poprzez więzy rodzinne, przyjacielskie i wspólnotowe łączą ich zarówno z krajem wysyłającym, jak i przyjmującym” (Massey i in. 1993: 18). Mają one istotny wpływ na decyzje podejmowane przez potencjalnych migrantów oraz na sam przebieg procesów migracyjnych. Ich główną rolą jest ochrona migrantów przed zagrożeniami związanymi z migracją oraz pomaganie jednostkom w adaptacji do nowego środowiska w kraju przyjmującym. Negatywnym aspektem sieci migracyjnych może być izolacja imigrantów od społeczności przyjmującej (Gurak, Cases: 1982). Podkreśla się również, iż udział w sieciach migracyjnych umożliwia jednostkom dostęp do kapitału społecznego, który jest tu rozumiany jako: „Zbiór wszystkich zasobów, rzeczywistych i potencjalnych, posiadanych przez daną jednostkę lub grupę, które wynikają z posiadania sieci mniej lub bardziej zinstytucjonalizowanych relacji będących wzajemnie rozpoznawanych i uznawanych” (Bourdieu i Wacquant 1992: 124–125).

Dostęp do zakumulowanego w sieciach migranckich kapitału społecznego wydaje się odgrywać istotną rolę w przypadku migracji Polaków do Irlandii. Pomimo relatywnie nowego charakteru tego strumienia migracyjnego można było zaobserwować dynamiczny rozwój owych sieci na przestrzeni zaledwie kilku lat. Jak wynika z analizy materiałów zebranych do prowadzonych przeze mnie badań, większość osób, które przyjechały do Dublinia po 2004 roku, migrowało w sposób łańcuchowy. W bardzo niewielu przypadkach podejmowano decyzję o wyjeździe „w ciemno”. Część respondentów wręcz podkreślała to, że decyzja o wyjeździe z Polski była w znacznym stopniu spowodowana faktem posiadania bliskich znajomych, którzy w danym momencie już przybywali w Irlandii. Jedna z moich rozmówczyń, pracująca przed wyjazdem z Polski jako architekt, zapytana o powód opuszczenia kraju powiedziała w wywiadzie:

A: Dostałam maila od moich koleżanek ze studiów, które pojechały do Irlandii, że wiesz, że bym przyjechała, bo jest praca dla architektów w Irlandii. [...] No i wyjechałam. Opierałam się chyba trzy miesiące, żeby wyjechać.

A: A to one same się z Tobą skontaktowały?

J: Tak. One się ze mną skontaktowały. Ja nawet w ogóle nie byłam tym zainteresowana, bo od momentu kiedy... Gdyby mi tego nie zaproponowały w ogóle by mi nawet... Pamiętam nawet jak mówiły, że wyjeżdżają do Irlandii a ja sobie myślałam: „Do Irlandii??”, i w ogóle... Kto jedzie do Irlandii?

Inni rozmówcy również wskazywali na znaczenie, które miały istniejące personalne sieci migracyjne w związku z wyborem Irlandii jako kraju docelowego. W niektórych przypadkach najważniejszym czynnikiem była możliwość „załatwienia” pracy w Dublinie. Co ciekawe, nieformalny dostęp do zatrudnienia był również istotny w przypadku prac wykwalifikowanych, zwłaszcza nieposiadających wcześniejszego doświadczenia, młodych inżynierów budowlanych. Poniższy cytat stanowi część wypowiedzi polskiego inżyniera, który do Irlandii przyjechał w niedługim czasie po skończeniu studiów na jednej z polskich politechnik:

B: Na początku wysyłałem cv także do Anglii. W zasadzie tylko do Anglii. Ale zgadłem się z kolegą. I kolega mi załatwił tutaj w Dublinie... Zgadaliśmy się na gadu gadu. No i powiedział, że mogę przyjeżdżać i jak coś to mi załatwi. Ponieważ nie miałem pracy gdzie indziej nagranej no to po prostu przyjechałem na gotowe.

Dostęp do zatrudnienia nie był jedyną funkcją sieci migracyjnych. Większość z rozmówców pracujących w architekturze pierwszą pracę w zawodzie znalazła na własną rękę. Dla nich istotne jednak były dostęp do informacji oraz oferowane przez przebywających w Dublinie znajomych tymczasowe miejsce zamieszkania.

W przypadku braku dostępu do sieci migracyjnej potencjalni migranci często znajdowali zatrudnienie w Irlandii przed przyjazdem z Polski, korzystając z aktywnej rekrutacji prowadzonej przez irlandzkich pracodawców w Polsce. Formalna rekrutacja zastępowała w tym przypadku ochronną funkcję sieci migracyjnych. Zabezpieczenie w postaci zatrudnienia oraz inne formy pomocy oferowane np. przez agencje rekrutacyjne często były kluczowe dla podjęcia decyzji o migracji:

Po prostu natknęłam się na... artykuł w gazecie, w lokalnej gazecie, że pracownicy firmy [nazwa firmy] przyjechali do [nazwa miasta w Polsce] i razem z urzędem pracy w [nazwa miasta w Polsce] szukają ludzi, robią rekrutację do [nazwa firmy] w Irlandii. I poszłam, wiesz, złożyłam swoje cv, zaprosili mnie na rozmowę, miałam rozmowę... Oni płacili za bilet, płacili za mieszkanie, pierwszy miesiąc... To znaczy właściwie za dwa, bo depozyt i za pierwszy miesiąc mieszkania; później nam to potrącili z wypłaty, nie, na takiej zasadzie. Ale no bilet to oni płacili, a to było tak, że wiesz, po prostu przyjechaliśmy, podpisaliśmy umowę i to nie jest tak, że znalazłam się na bruku. Ja miałam po prostu mieszkanie zagwarantowane, miałam gdzie spać, nie musiałam Bóg wie ile pieniędzy na ten start do Irlandii. Można było od... firmy pożyczyć pieniądze również na start, bo w ogóle oni sobie zdawali sprawę że niektórzy przyjeżdżają z 50 Euro w kieszeni. Na takiej zasadzie. No pewnie tak nie wyjechała jakbym musiała, wiesz, szukać tej pracy w Irlandii. Ja po prostu przyjechałam na gotowe.

Jak już wcześniej wspomniano, nie ulega wątpliwości, iż dynamicznie rozwijające się sieci migracyjne odegrały znaczącą rolę w przypadku tej fali migracyjnej. Jednak ze względu na ich relatywnie nowy charakter założyć można, że część z przyjeżdżających po 2004 do Irlandii Polaków zdecydowała się na wyjazd do tego kraju na własną rękę. W takim wypadku byli pionierami migracji. Z punktu widzenia historycznego, tradycyjni pionierzy łańcuchów migracyjnych w momencie przyjazdu do kraju docelowego z reguły nie mają dostępu do kapitału społecznego, wypracowanego w sieciach migracyjnych. W związku z tym kapitał ten musi być jakoś zrekompensowany, w przeciwnym wypadku migracja może zakończyć się porażką. Ekwiwalentem kapitału społecznego może być w tym wypadku bądź kapitał ekonomiczny, bądź kapitał ludzki (*human capital*). Jeżeli migracja ma z założenia charakter zarobkowy, a więc jej celem jest zdobycie i akumulacja kapitału ekonomicznego, należy założyć, iż ta forma kapitału nie znajduje się w dyspozycji przybyszów. Rekompensata może natomiast nastąpić przez wykorzystanie kapitału ludzkiego, czyli indywidualnych atrybutów jednostek, takich jak edukacja czy doświadczenie zawodowe. Jak wskazują dane zebrane do celu tych badań, wyższe wykształcenie pionierów migracji, dobra znajomość języka angielskiego oraz ewentualne wcześniejsze doświadczenia w pracy w innych krajach anglojęzycznych stanowiły dla nich znaczne ułatwienie w początkowej fazie migracji oraz miały decydujący wpływ na znalezienie pierwszego zatrudnienia w Irlandii.

Dodatkowym aspektem tej formy mobilności przestrzennej jest również ogólny dostęp do internetu. Nie ulega wątpliwości, że internet współcześnie stał się jednym z do-

minujących mediów. Ma on wpływ na wiele sfer życia społecznego i może mieć również wpływ na kształt i charakter ruchów migracyjnych. Stanowić może także istotne źródło informacji na temat docelowego kraju migracji i zarazem ułatwić proces migracji, przede wszystkim tym jednostkom, które nie posiadają dostępu do tradycyjnych sieci migracyjnych i które często są pionierami łańcuchów migracyjnych. Podobnie jak wiele innych instytucji polonijnych w Irlandii również polskie portale i strony internetowe dotyczące życia i pracy w tym kraju zaczęły dynamicznie rozwijać się po wstąpieniu Polski do Unii Europejskiej w maju 2004. Mają one zróżnicowany charakter oraz formę. Ze względu na formę podzielić je można na trzy kategorie: a) portale internetowe dotyczące życia w Irlandii o charakterze informacyjnym; zazwyczaj zawierają one niezbędne informacje, posiadają sekcję ogłoszeń oraz w wielu przypadkach posiadają również własne forum internetowe; b) internetowe fora dyskusyjne, często niezależne od portali informacyjnych; ich rola nie ogranicza się jedynie do informacji; mają one wpływ na formowanie się społeczności internetowej składającej się zarówno z imigrantów, jak i niemigrantów; c) blogi internetowe, w których indywidualni użytkownicy opisują swoje życie w Irlandii, dzielą się informacjami na temat tego kraju i udzielają porad innym internautom. Wszystkie wyżej wymienione formy portali i stron internetowych stanowią niezwykle cenne źródło informacji dla osób zainteresowanych ewentualnym wyjazdem do Irlandii. Można z nich dowiedzieć między innymi o sytuacji na rynku pracy w tym kraju oraz sposobach na znalezienie zatrudnienia, minimalnej płacy, niezbędnych formalnościach, takich jak uzyskanie niezbędnego do podjęcia legalnej pracy numeru PPS czy rejestracja w urzędzie podatkowym, oraz o kwestiach związanych z wynajmem pokoju lub mieszkania. Są to takie informacje, do których w przeszłości migranci uzyskiwali dostęp przez uczestniczenie w „tradycyjnych” sieciach migracyjnych, zaś dostęp ten był jedną z najważniejszych funkcji owych sieci. Dostęp do internetu natomiast umożliwia uzyskanie tych informacji również osobom niebędącym częścią żadnej sieci migracyjnej. Wiedza na temat sytuacji w kraju przyjmującym, nawet jeśli nie została zdobyta dzięki powiązaniom personalnym, znacznie ogranicza ryzyko związane z migracją. Przykładem migranta, który informacje na temat warunków panujących w Irlandii czerpał tylko ze źródeł internetowych jest jeden z moich rozmówców, który wyemigrował do Irlandii wraz ze swoją partnerką w pierwszej połowie 2005:

W: Mimo to że mieliśmy znajomych to pojechaliśmy w ciemno

A: Czemu?

W: Bo zdecydowaliśmy się spróbować szukać samemu i być samodzielnymi... A poza tym... z bliskich przyjaciół, którzy tutaj byli, niektórzy nie wykazali chęci pomocy.

A: A prosiliście ich o tę pomoc?

W: Oficjalnie nie, ale po ich reakcjach było widać, że nie są raczej chętni. Tak że nie chcieliśmy pchać się na siłę. Nie chcieliśmy komuś sprawiać ciężaru.

A: Czy uważasz, że te informacje, które posiadałeś na temat Irlandii, rynku pracy, warunków życia, które zdobyłeś przed wyjazdem przez internet były wystarczające, czy rzeczywistość cię zaskoczyła?

W: Nie, nie było zaskoczeniem. Myślę, że zrobiliśmy dobry wywiad... I na pewno nie w 100 procentach, ale to, co sobie wyobrażaliśmy, to było bliskie rzeczywistości.

W wywiadzie podkreślił on również, iż większość informacji zdobyta przed wyjazdem czerpana była z polskich, a nie z irlandzkich stron internetowych. Jest to o tyle interesujące, że w jego przypadku proces migracyjny rozpoczął się zaledwie rok od momentu wstąpienia Polski do Unii Europejskiej, kiedy to infrastruktura polonijna w Irlandii, również ta wirtualna, była dopiero na wczesnym etapie kształtowania się.

Kolejnym aspektem migracji odbywających się na większą skalę jest tworzenie się społeczności etnicznych w krajach docelowych. W przypadku migracji z ziem polskich tradycja tworzenia takich społeczeństw sięga drugiej połowy XIX wieku. Rezultatem kolejnych fal migracyjnych było powstanie polskich społeczności w licznych krajach na całym świecie. Polacy migrujący do większych miast i metropolii w Europie i Ameryce często osiedlali się blisko siebie, stopniowo tworząc geograficznie wyodrębnione polskie dzielnice etniczne. Rozmieszczenie przestrzenne było zarazem jednym z ważnych wyznaczników granic między konkretnymi grupami etnicznymi. Geograficzny aspekt etnicznych społeczności migranckich stał się jednocześnie przedmiotem badań na gruncie socjologii i antropologii społecznej. Pionierami w tej kwestii byli przedstawiciele chicagowskiej szkoły ekologii społecznej, którzy znaleźli swoich następców wśród bardziej współczesnych badaczy (por. Park 1915; Thomas i Znaniecki 1927; Allen i Turner 1996; Massey 1985).

Logan oraz jego współpracownicy (2002) zaproponowali trzy typy idealne tych form osadnictwa: a) enklawy imigranckie, b) społeczności imigranckie, c) getta mniejszościowe. Centralną charakterystyką enklaw imigranckich jest to, że ich istnienie ma głównie podłoże ekonomiczne i niejako stanowią one schronienie dla nowo przybyłych imigrantów, którzy ze względu na ograniczony kapitał finansowy są w pewnym stopniu uzależnieni od swojej grupy etnicznej pod względem kapitału kulturowego i kapitału społecznego. Imigranci posiadający większy kapitał finansowy raczej starają unikać się takich sfer etnicznych. Społeczności imigranckie z kolei to taka forma dzielnic, które imigranci zamieszkują z własnej woli, nawet jeśli posiadają odpowiedni poziom kapitału finansowego. Getta mniejszościowe natomiast to dzielnice, które powstały na skutek wykluczenia społecznego i często przybierają one formę „mieszkaniowego apartheidu” (Massey i Denton 1993).

Dwa pierwsze typy dzielnic etnicznych wydają się szczególnie istotne ze względu na oferowany przez nie kapitał społeczny. Dzielnice etniczne niewątpliwie w wielu przypadkach stanowią zarówno rezultat istnienia migranckich sieci społecznych, jak i są podstawą do dalszego rozwoju tych sieci. Dzięki ich istnieniu imigranci, zwłaszcza ci nowo przybyli, zyskują dostęp do tej formy kapitału, który często jest niezbędny w uzyskaniu zatrudnienia, mieszkania oraz koniecznych informacji na temat kraju przyjmującego. W literaturze przedmiotu często zwraca się również uwagę na występujące w tego typu dzielnicach zjawisko tak zwanej kompletności instytucjonalnej. Autorem tej koncepcji jest Roland Breton (1966), według którego kompletność instytucjonalna stanowi swoiste continuum, które osiąga swoje maksimum w sytuacji, gdy: „Społeczność etniczna jest w stanie zapewnić wszystkie usługi, jakie wymagane są przez jej członków. Członkowie tej społeczności nigdy nie będą musieli używać miejscowych instytucji w celu zaspokojenia jakichkolwiek potrzeb, takich jak: edukacja, praca, jedzenie i garderoba, opieka medyczna czy opieka społeczna” (Breton 1964: 194).

Jednym z modelowych przykładów kompletności instytucjonalnej są polskie dzielnice etniczne w Stanach Zjednoczonych. Generalnie powstawały one i koncentrowały się wokół polskiej parafii lokalnej, bardzo często też przejmowały nazwę patrona tej parafii. Najważniejszymi instytucjami społeczności etnicznej były tradycyjnie: lokalna parafia, szkoła parafialna (w której dzieci pochodzenia polskiego mogły pobierać dodatkowe nauki w języku polskim) oraz instytucje samopomocowe. Dzielnica etniczna geograficznie skupiała większość instytucji etnicznych, dzięki czemu imigrant mógł zaspokoić wszystkie swoje potrzeby życiowe, począwszy od pracy i mieszkania, aż po organizację czasu wolnego, bez wychodzenia poza swoją społeczność etniczną i bez konieczności kontaktu z jakimikolwiek instytucjami amerykańskimi.

Polskie dzielnice etniczne w Stanach Zjednoczonych nie są jedynym przykładem kompletności instytucjonalnej, aczkolwiek wydaje się, iż to właśnie one skupiły najwięcej uwagi naukowców zajmujących się tą tematyką. Nie ulega jednak wątpliwości, iż ze względu na łańcuchowy charakter migracji Polaków do innych krajów społeczności o takim charakterze powstały również w innych miejscach świata, także w Europie, czego najbardziej chyba znanym przykładem może być londyński Ealing. W takiej sytuacji wielu współczesnych emigrantów z Polski mogło nie tylko korzystać z dostępu do personalnych sieci migracyjnych, ale również po przyjeździe do kraju docelowego natrafiali oni na istniejące już tam struktury polonijne o mniej lub bardziej sformalizowanym charakterze.

Interesujące wydaje się to, iż pomimo dynamicznego rozwoju instytucji polonijnych w Dublinie nie wykształciła się polska dzielnica etniczna. Różne instytucje i organizacje, punkty usługowe i handlowe oraz kościoły, w których odprawiane są msze w języku polskim, rozsiadane są praktycznie po całym mieście. Sami Polacy zamieszkują również właściwie wszystkie dzielnice Dublina. Mimo znacznego rozproszenia terytorialnego wielu polskich migrantów w Dublinie pozostaje jednak związanych ze swoją społecznością etniczną. Ma to miejsce również w przypadku osób pracujących na średnich i wyższych stanowiskach kapitałochłonnego sektora irlandzkiej gospodarki. Jak już wcześniej wspomniano migranci ci nie stanowią modelowych przykładów „niewidzialnych imigrantów”. Część z moich rozmówców przedstawiała posiadanie niewystarczającej liczby bliskich znajomych Irlandczyków jako problematyczne, nie potrafili jednak oni do końca wytłumaczyć powodów tej sytuacji. Niektórzy jako decydujący podawali argument o wpływie rozmiaru polskiej społeczności w Irlandii na posiadane przez nich sieci społeczne. Podkreślane to było zwłaszcza przez tych migrantów, którzy przyjechali do tego kraju przed wstąpieniem Polski do Unii Europejskiej, kiedy to społeczność ta była relatywnie mniejsza. Wskazywali oni na to, iż przed rokiem 2004 ich sieci społecznie były znacznie bardziej zróżnicowane i zauważali jednocześnie, że sytuacja ta zmieniła się wraz z masowym napływem Polaków do Irlandii. Jak to ujął jeden z moich rozmówców, inżynier przebywający w Irlandii od 2002 roku:

Ostatnio więcej właśnie, to jest ciekawe, nie zastanawiałem się nad tym, ale... powiedzmy dwa czy trzy lata temu to byłoby przede wszystkim tam Irlandczycy, czy ten chłopak, z którym dzieliłem dom i ten, wychodziliśmy razem tam gdzieś po knajpach, jak to, jak to Irlandczycy mają w zwyczaju... Ze dwa razy w tygodniu przynajmniej... Czy ja wiem, czy więcej... Ostatnio chyba więcej z Polakami (...)

Ten sam respondent, kontynuując ten wątek, powiedział również, że:

Teraz chyba więcej [znajomych] Polaków właśnie. Nie wiem dlaczego. Kiedyś było tak pół na pół. Chyba dlatego, że Polaków jest dużo i przez te polskie domy wszelkiego rodzaju.

Znaczna część znajomości w ramach własnej grupy etnicznej ma oczywiście źródło w kraju pochodzenia. Ponieważ migracje te mają charakter sieciowy, członkowie poszczególnych łańcuchów migracyjnych mają możliwość utrzymywania kontaktów po osiedleniu się w kraju docelowym. Należy jednak zaznaczyć, że przebywający w Irlandii Polacy nawiązują także szereg nowych znajomości w tym kraju, również wśród innych Polaków. Jednym z podstawowych miejsc, w którym takowe znajomości są nawiązywane, jest praca. Podkreślane to było przede wszystkim przez osoby pracujące jako architekci czy inżynierowie: w wielu przypadkach bowiem firmy związane z tą branżą zatrudniały więcej niż jedną osobę pochodzenia polskiego.

Ponadto ważną rolę w procesie formowania się polskiej społeczności w Dublinie odgrywa również internet. Jak już wcześniej wspomniano, jego rola nie ogranicza się jedynie do informacji dla potencjalnych migrantów, ale stanowi on także platformę interakcji pomiędzy Polakami przebywającymi w Irlandii. Dynamiczny rozwój polskich forów internetowych w Irlandii sugerować może, iż mamy tu do czynienia z formowaniem się specyficznej społeczności wirtualnej. Samo pojęcie społeczności tradycyjnie odnoszone było do zbiorów jednostek mieszkających relatywnie blisko siebie. Z tego również powodu dyskusje na temat społeczności etnicznych często implikowały założenie istnienia dzielnic, enklaw lub gett etnicznych. Przestrzeń przestaje być jednak istotnym elementem we współczesnej debacie na temat społeczności jako takich, a nacisk przesunął się na społeczności rozumiane jako sieci społeczne (Martin 2004; Wellman 1997). Odnieść można to również do wprowadzonego przez Andersona pojęcia „wspólnot wyobrażonych” (Anderson 1983). Społeczność rozumiana jako sieć łącząca jednostki, które niekoniecznie zamieszkują to samo terytorium, pozwala na dalszą analizę społeczności wirtualnych, definiowanych tu jako: „Zbiorowości społeczne powstające w internecie, w przypadku gdy odpowiednia ilość ludzi prowadzi na jego łamach publiczne dyskusje oraz formuje sieci personalnych relacji w cyberprzestrzeni, przy jednoczesnym odpowiednim udziale czynnika ludzkiego” (Rheingold 1993: 5). Jak zauważa Martin (2004: 6) solidarność wśród członków takich społeczności jest budowana na podstawie poczucia wspólnoty interesów. W przypadku migranckich społeczności wirtualnych bycie migrantem i zarazem członkiem danej grupy etnicznej może być podstawą do stworzenia poczucia wspólnoty interesów. Wspólnota pochodzenia staje się tu jednym z najbardziej istotnych elementów tożsamości zbiorowej (Heller i Franz 2004).

Na łamach polskich portali internetowych w Irlandii toczy się wiele dyskusji na temat życia Polaków w tym kraju. Szczególnie istotną rolę pełnią tu fora internetowe, stanowiące formę miejsca „wirtualnych spotkań” dla migrantów, którzy dzielą się zarówno informacjami, jak i wrażeniami czy opiniami. Informacje dla osób już przebywających w Irlandii dotyczą zarówno kwestii formalnych, takich jak prawo pracy, prawo mieszkaniowe czy uzyskanie kredytu w banku, jak również zwyczajów panujących w tym kraju. W drugim

przypadku przykładem może być dyskusja na temat tego, jaki strój należy założyć na rozmowę o pracę, czy co powinno się kupić jako prezent dla irlandzkich nowożeńców. Użytkownicy forów często również poruszają tematy związane z byciem imigrantem, interakcjami ze społeczeństwem przyjmującym oraz relacjami wewnątrz polskiej grupy etnicznej. Dodatkowo ważnym tematem dyskusji jest sytuacja społeczno-polityczna w Polsce oraz porównania pomiędzy Polską a Irlandią. Dogłębna analiza treści polskich forów internetowych w Irlandii pozwala ponadto zauważyć, iż internet stanowi tu również istotne miejsce zawierania nowych znajomości. Co więcej, kontakty zainicjowane w świecie wirtualnym mają niejednokrotnie swoje przełożenie na późniejsze dalsze kontakty w świecie realnym. Wydaje się, iż w przypadku polskich migrantów w Dublinie fora internetowe do pewnego stopnia niejako przejęły funkcje tradycyjnych dzielnic etnicznych.

Mimo tego, iż masowy napływ Polaków do Irlandii nastąpił dopiero po wstąpieniu Polski od Unii Europejskiej w 2004, rozwój sieci migracyjnych pomiędzy tymi dwoma krajami oraz kształtowanie się polskiej społeczności etnicznej w Irlandii miały niezwykle szybki i dynamiczny charakter. Większość Polaków przebywających w tym kraju jako miejsce docelowe migracji wybrało Dublin, dlatego też właśnie to miasto stanowiło główny przedmiot powyższej analizy. Należy jednak podkreślić, iż również osoby przebywające w innych częściach Irlandii również brały i biorą czynny udział w życiu polskiej społeczności w tym kraju, zarówno sferze prywatnej jak i publicznej. Nie należy również zapominać, że Polacy są jedną z najliczniejszych i najbardziej widocznych grup etnicznych na Zielonej Wyspie i pomimo panującej w tym kraju recesji wciąż stanowią ważny element irlandzkiej przestrzeni społecznej.

BIBLIOGRAFIA

- Allen, James P. i Eugene Turner. 1996. *Spatial patterns of migrant assimilation*, „The Professional Geography”, nr 28, s. 140–155.
- Anderson, Benedict. 1983. *Imagined Communities*, London: Verso.
- Bourdieu, Pierre i Loick Wacquant. 1992. *An Invitation to Reflexive Sociology*, Polity Press.
- Breton, Raymond. 1964. *Institutional Completeness of Ethnic Communities and Personal Relations of Immigrants*, „The American Journal of Sociology”, nr. 2, s. 193–205.
- Central Statistics Office. 2007. *Usual Residence, Migration, Birthplaces and Nationalities*, dostępny: http://www.cso.ie/census/census2006results/volume_4/vol_4_2006_complete.pdf. Pobrano z world wide web 27 listopada 2009.
- Central Statistics Office. 2008. *Non-Irish Nationals Living in Ireland*, dostępny: <http://www.cso.ie/census/Non-Irish%20Nationals.htm>. Pobrano z world wide web 27 listopada 2009.
- Grabowska, Izabela. 2003. *Irish Labour Migrations of Polish Nationals: Economic, Social and Political Aspects in the Light of EU Enlargement*, Seria: Prace Migracyjne, nr 51, Warszawa.
- Gurak, Douglas T. i Cases Fe. 1982. *Migration Networks and the Shaping of Migration Systems*, w: Mary M. Kritz, Lin Lean Lim i Hania Zlotnik (red.), *International Migration Systems*, Oxford: Clarendon Press, s. 150–176.

- Hiller, Harry H. i Tara M. Franz. 2004. *New ties, old ties and lost ties: the use of the internet in diaspora*, „New Media Society”, vol. 6, s. 731–752.
- Martin, Paul. 2004. *Community and Identity in Cyberspace: An Introduction to Key Themes and Issues*, „Human Affairs”, vol. 2, s. 116–125.
- Massey, Douglas S. 1985. *Ethnic residential segregation: A theoretical synthesis and empirical review*, „Sociology and Social Research”, vol. 69, s. 315–350.
- Massey, Douglas S. i Nancy Denton. 1993. *American Apartheid: Segregation and the Making of Underclass*, Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Massey, Douglas S., Joaquin Arango, Graeme Hugo, Ali Kouaouci, Adela Pellegrino i J. Edward Taylor. 1993. Theories of International Migration: „Review and Appraisal, Population and Development Review”, nr 3, s. 431–466.
- Park, Robert E. 1915. *The City: Suggestions for the Investigation of Behavior in the City Environment*, „American Journal of Sociology”, nr 20, s. 579–83.
- Rheingold, Howard. 2000. *The Virtual Community: Homesteading on the electronic frontier*, Reading, MA: Addison-Wesley.
- Salt, John. 1992. *Migration Process among the Highly Skilled in Europe*, „International Migration Review”, nr 2, s. 484–505.
- Thomas, William I. i Florian Znaniecki. (1927), *The Polish Peasant in Europe and America*, New York: Alfred A. Knopf.
- Wellman, Barry. 1997. *An Electronic Group is Virtually a Social Network*, w: Sara Kiesler (red.), *Culture of the Internet*, Hillsdale NJ: Lawrence Erlbaum.

NEW MIGRANTS, NEW COMMUNITIES.

POLISH NATIONAL IN IRELAND AFTER THE EU ENLARGEMENT IN 2004

Although Poland has been a country of emigration for many decades, Ireland has only recently become a destination country for Polish nationals. Most of the Polish migrants in Ireland came to this country directly prior or after the EU enlargement in May 2004. Therefore this community is still in the process of formation, and rapid changes can be observed. Despite the novelty of this migration flow, Polish citizens continue one of the largest immigration groups in Ireland. With the current circumstances of the freedom of movement between European Union states, new light can be put on the concepts of migration, ethnic identity and on such concepts as “home” and “belonging”.

The aim of this paper is to describe and examine the process of the formation of Polish community in Ireland, showing how this situation differs from the situation of those Polish communities that have already been well established in other countries and how some patterns from the past are still replicated. The main focus of the paper would be analyze the influence of the Information and Communication Technologies on both, ethnic community formation and on the relationship between Polish migrants in Ireland, their local communities “back home” and migrants in other countries. I will argue that the traditional concept of “ethnic neighbourhood” does not apply to this community and it has been, to some extent, compensated by the notion of “virtual community”. I will also show the internal division within the community, which are no longer based on differences between migrants cohorts but rather are based on class and cultural capital characteristics. Finally, I will present the place of this community within the larger context of Polish Diaspora.

The paper utilises data from my ongoing research on Polish migrants in Ireland. This research utilises qualitative methodology combining fieldwork, semi-structured interviews and on-line ethnography. In addition to that I have been using data from the Migrants Careers and Aspirations project, part of Trinity immigration research programme.

Key words: Ireland, Polish migrants, ethnic community